

P r i k a z i i o s v r t i

ČVRST I SIGURAN TUMAČ VJERE CRKVE

U križu je spas. Zbornik u čast nadbiskupa-metropolita mons. Ante Jurića, priredili: Marin Škarica i Ante Mateljan, Crkva u svijetu i Teologija u Splitu, Split, 1997., 582 str.

Pedeset godina vjernog svećeničkog služenja i predanja nije malo. Potpunog predanja Bogu i nesebičnog služenja Crkvi Božjoj. Svećenik se dariva Isusu Kristu, te je Isus po njemu prisutan i po njemu nastavlja svoje spasiteljsko djelo u svojoj Crkvi. On u ime Kristovo naviješta radosnu evangeosku poruku te je i sam pozvan da bude čovjek Božje riječi, velikodušan i neumoran evangelizator.

Svećeništvo je ipak nezasluženi Božji poziv, dar, milost i čovjekov slobodni odaziv, prihvaćanje. Zato je istinito ono što napisao papa Ivan Pavao II. prigodom 50. obljetnice svoga svećeništva: "... Svako je svećeničko zvanje *veliko otajstvo, dar* koji beskrajno nadilazi čovjeka... Zvanje je *otajstvo Božjeg izabranja...*" (Ivan Pavao II., *Dar i otajstvo*, KS, Zagreb, 1996., str. 9).

Svjесni smo ovoga dok čitamo ovaj zbornik posvećen svećeniku nadbiskupu mons. Anti Juriću prigodom 50. obljetnice negova plodnog i zauzetog svećeničkog i biskupskog rada i svjedočenja. Zbornik želi biti zahvala Bogu što nam ga je darovao i poslao i priznanje svećeniku nadbiskupu za njegovo vjerno i primjerno svećeničko i biskupsko služenje tijekom pedeset godina.

Za naslov Zbornika odabrano je biskupsko geslo svečara nadbiskupa: *U križu je spas!*

Proslov za Zbornik napisao je uzoriti kardinal dr. Franjo Kuharić, nadbiskup metropolit zagrebački i predsjednik Hrvatske biskupske konferencije. On je uputio pastiru splitsko-makarske

crkve toplu čestitku i zahvalnost kao znak ljubavi i poštovanja. Uzoriti kardinal između ostalog ističe: "Osoba nadbiskupa mons. Ante Jurića izaziva poštovanje kod svakog čovjeka dobre volje koji se s njime susreće i poznaje ga, jer u njemu otkriva čovjeka načelne jasnoće i odlučne zauzetosti za sve što je pravo, istinito i dobro... Nadbiskup Jurić je čvrst i siguran tumač vjere Crkve... Takvog nadbiskupa Antu Jurića otkrivamo i u radu Hrvatske biskupske konferencije. Za tu bratsku suradnju mu zahvaljujemo i zato ga volimo. Njegovo kršćansko rodoljublje i domoljublje uvijek je bilo jasno, a do bola supatničko s narodom u ovom prošlom ratu... Čestitamo Zlatnom Jubilarcu pedesetu obljetnicu misništva. Za to časno i neporočno svećeničko služenje u Crkvi u Hrvata od srca zahvaljujemo" (9-10).

U Zborniku se nalazi tridesetijedan originalni rad napisan upravo za ovaj Zbornik. Radovi su razvrstani u šest tematskih cjelina, od kojih prva i zadnja imaju samo po jedan prilog.

Prva tematska cjelina nosi naslov: *Poziv i poslanje*. To je razgovor što ga je Slavko Kovačić vodio s nadbiskupom o njegovu životu, svećeničkom pozivu i prihvaćanju toga zvanja, o njegovu svećeničkom i biskupskom služenju. Sam nadbiskup na živ i zanimljiv način, uz mnogo zanimljivih događaja iz života, prikazuje svoj životni put od dječastva do danas, ocrtava nam svoj poziv i poslanje, svoje služenje u Crkvi za Crkvu i za svakog čovjeka. Stoga se ovaj opširni prikaz čita sa zanimanjem i napetošću.

Zadnja cjelina ima samo jedan prilog. Naslovljena je: *Pohvale drvu križa* i donosi glazbeni prilog Šime Marovića na riječi Ante Mateljana, napisan i skladan za ovaj Zbornik, a nosi naslov *Pohvale drvu križa* (za tri jednaka glasa uz pratnju tamburaškog orkestra). Nadbiskup-svećar veliki je prijatelj i glazbe i tamburica i sam je s mnogo ljubavi i vještine često uvježbavao tamburaške zborove i u sjemeništu i na župama. Ovaj prilog želi mu pobuditi sjećanje na te lijepe i plodne trenutke njegova života.

Druga tematska cjelina nosi naslov: *Mudrost križa Kristova*. Možemo reći da je ovo središnja cjelina Zbornika, jer je biskupsko geslo nadbiskupa jubilarca: *U križu je spas*. Stoga su u tu cjelinu najprije uvršteni oni radovi koji izravno obrađuju tematiku Kristova križa. Na prvome mjestu je rad Marinka Vidovića: *Pavlova teologija križa u 1 Kor*. Autor ističe da "Pavlova teologija s pravom nosi ime teologija križa, jer... je Pavlovo evanđelje prije svega navještaj Krista raspetoga, Božje mudrosti i snage za spasenje svakoga koji vjeruje... Sav Pavlov misionarski napor... ulazi u okvir služenja evanđelju. On i nije ništa drugo nego teološkom refleksijom obojačeno i izraženo očitovanje evanđeoske - Božje mudrosti i Božje snage, koja je jedini princip i Kalvarije i uskrsnuća i navještaja i vjere kao prihvaćanja navještaja na spasenje svima bez razlike. S

pravom se, dakle, Pavla naziva teologom križa ili, još bolje, teologom Božje mudrosti i Božje rasporedbe spasenja očitovane u križu Kristovu” (70-71).

Slijedi prilog Josipa Marcelića: *Snaga križa Kristova*. Autor na teološki način analizira riječi sv. Pavla o sablazni i ludosti križa za Židove i pogane, te o snazi i mudrosti za one koji vjeruju... “Krist prihvativši križ, u poslušnosti i ljubavi prema Ocu i ljudima, pokazuje snagu križa, koji uništava svaki grijeh i nosi čovjeka u Božji život; pokazuje mudrost i slavu križa koji svijetli u novom preporođenju, u novom savezu s Bogom, u uskrsnuću i nutarnjem životu s Bogom” (88-89). Još četiri priloga zgodno se uklapaju u ovu cjelinu o “mudrosti križa Kristova”. To je prilog mons. Marina Barišića *Pavlove polemike s protivnicima*, gdje autor pokazuje kako Pavao u 1 i 2 Kor, braneći pred mnogobrojnim optužbama protivnika svoj autoritet i legitimitet apostola Isusa Krista, čini to na teološko-kristološki način. Upravo ta Pavlova kristologija čini ga različitim od njegovih protivnika, jer ona uključuje Kristov križ i uskrsnuće. Pavao je posve uspio prikazati nam duboku, bogatu i istinsku teologiju pravog apostola Isusa Krista. Slijedi prilog Đure Hranića *Soteriološko značenje utjelovljenja*, u kojemu autor analizira Odnos između kristologije i antropologije u učenju Ivana Pavla II. U zaključku autor kaže: “Analizom učenja Ivana Pavla II. o ovim pitanjima došli smo do spoznaje da on donosi sve biblijsko-teološke premise koje potiču na promatranje spasenjskog značenja utjelovljenja unutar cjelokupne povijesti spasenja, no on sam - iako donosi sve premise - ne donosi teoloških zaključaka u tom pravcu, nego je skloniji zaustaviti se na promatranju odnosa između čovjeka grešnika potrebnog otkupljenja i Krista kao otkupitelja te spasenjsko značenje utjelovljenja interpretirati kao početak i prvi čin Kristova otkupiteljskog djela (otkupiteljsko utjelovljenje)” (121). Prilog Ante Mateljana *Bolest, pomazanje i spasenje - Temelji sakramenta bolesničkog pomazanja* govori o problemu bolesti, patnje, smrti, o smislu života, o odnosu između Boga, svijeta i čovjeka, o potrebi spasenja i ljudskoj nesposobnosti da ga dosegne, o problemu patnje nevinih, o tumačenju bolesti u Starom zavjetu. Novi zavjet odgovor nam pruža u perspektivi Kristovih patnji na križu. Poslanica sv. Jakova pruža nam svjedočanstvo o brizi Crkve za bolesnike, i to na sakramentalan način. Na prvome mjestu je briga oko cjelokupnog spasenja čovjeka. Posljednji prilog u ovoj cjelini jest rad nedavno preminulog Josipa Burića *Žene u evanđelju*. To je izvadak iz njegova još neobjavljenog djela o životu i običajima u Svetoj zemlji u Isusovo vrijeme. (U pripremi je tiskanje toga djela.) Prikazani su likovi svih žena koje spominju evanđeoski izvještaji.

Treća cjelina naslovljena je *Pozvani na svetost*. "Budite sveti jer sam ja svet!" (1 Pt 1,16) riječ je Božja upravljena svima nama, dakle svi smo pozvani na svetost. Na poseban način biskup je pozvan da nam pokazuje put prema svetosti i riječima i primjerom života. Osam radova svrstanih u ovu cjelinu govore ili o već ostvorenoj svetosti ili o putovima kako ćemo je najlakše ostvariti. Prvi prilog je onaj Alfreda Schneidera *Vjerujem u zajedništvo svetih*. Autor napominje kako "nas je Drugi vatikanski sabor poučio da svetosti ima i izvan vidljive Crkve... i da Crkva nije jedini svjetionik u svijetu, a ovaj svijet nije samo mrak i praznina. Sav je ispunjen djelatnom prisutnošću Boga Oca, Krista i Duha Svetoga. Vidljiva Crkva to priznaje i upravo zato svijetli ona svemu svijetu kao sakrament spasa. Svetost koja se proteže preko njezinih vidljivih granica ima siguran oslonac u svecima Katoličke crkve. Oni su... uzor prema kojemu se mjeri svaka svetost. Svetost nije samo dokaz da je Crkva Božje djelo, nego i znak njegove prisutnosti" (159). Jure Šimunović pod naslovom *Molitva - srž i žarište obiteljskoga života i odgoja* naznačuje "važnost i nenadomjestivost molitve u životu čovjeka, obitelji, u odgoju. Samo čovjek koji kroz molitvu pojašnjava svoj život, postaje istinski svjestan svoje odgovornosti u svijetu i za svijet... Odgovor na najdublja pitanja... čovjek nalazi u Bogu... i Bog mu se otkriva po molitvi. A otkriti Boga znači otkriti tajnu, naći odgovor, smisao života. U molitvi otkrivamo cjelovitu sliku čovjeka... Molitva ne mijenja stvari i događaje, ona mijenja molitelja, njegove poglede, razmišljanja, zaključivanja, stavove. Zato početak obnove i preporoda pojedinca, obitelji, naroda treba početi, trajati i nadahnjivati se na molitvi" (184). Akademik Ivan Golub svoj prilog je naslovio: *Poniznost - Humilitas*. On, na njemu svojstven način, duhovito i pjesnički, povezuje humilitas - poniznost s riječju humus - zemlja. "Humilitas zapravo zači zemljanost. Humilis iliti ponizan znači na neki način zemljan... Povezujući latinsko značenje humilitas - poniznost i humus - zemlja s hebrejskom riječi adam - čovjek i adamah - zemlja, humus, dolazimo do zaključka o tijesnoj povezanosti čovjeka i poniznosti iliti čovječstva i poniznosti. Biti čovjek znači biti zemljan, ponizan. Poniznost nije privjesak čovjekov već nešto bitno za čovjeka. Stvoren od zemlje, čovjek se priznaje zemljanim, poniznim - ex humo humilis. Načinivši čovjeka od zemlje, Bog ga je stvorio ponizna. Čovjekovo je biti ponizan" (187). Ivan Fuček u svom prilogu *Moralna savjest u paradigmi predaje* iznosi "u bitnim crtama povijesni tijek shvaćanja moralne savjesti... od prvih tragova ljudske misli o tom predmetu pa uključivo do ere starokršćanskih pisaca" (195). Autor zaključuje "da se paradigma shvaćanja moralne savjesti kroz povijest mijenjala... Možemo reći da smo pred najdubljim misterijem u čovjekovu biću... Ona jest i ostaje otajstvo pred kojim se čovjek svih epoha osjeća malenim i nesposobnim da ga iznutra spozna, točno ocijeni i prikladno

izrekne" (220). Ivan Bodrožić pod naslovom "*Vjera između prvog i drugog stoljeća*", analizirajući najstarije i najpoznatije tekstove kršćanske starine, otkriva nam bogate izvore svjedočanstava o kršćanskom životu i vjeri. Autor analizira tekstove po određenim temama koje su bile najčešće i zajedničke autorima onoga razdoblja: predmet vjere, vjeru kao dar, kao povijesnu dimenziju, vjeru i spoznaju, vjeru i djela, vjeru kao krepost, vjeru i zajednicu, i time dolazi do važnih otkrića i zanimljivih iskustava koja nam mogu biti poticaj za novu evangelizaciju na pragu trećeg tisućljeća. Marin Škarica u prilogu *Dr. Ivan Merz - vizionar pokoncilskih vremena* pokazuje kako kod Merza "četrdeset godina prije II. vatikanskog sabora... nalazimo posve originalne misli i ideje, važne i nepredvidive za ono vrijeme... ideje koje se u ono vrijeme još nisu mogle shvatiti, a počesto su izgledale i revolucionarne. Ali gotovo sve njegove ideje i razmišljanja slažu se s onim što je proglasio i ozakonio II. vatikanski sabor, te se nalaze u koncilskim i pokoncilskim dokumentima, kao norma obnove i autentičnog kršćanskog života i tako imaju trajnu vrijednost. Tako nam se Merz pokazuje kao vidovit čovjek, kao nagovjestitelj novih vremena u Crkvi, u liturgiji i kršćanskom životu, vremena koja nalaze svoju potvrdu i novi poticaj s II. vatikanskim saborom i svoje ostvarenje u ovo naše pokoncilsko vrijeme" (263). Mladen Parlov u prilogu: *Uloga Svetoga pisma u duhovnosti Marka Marulića* izvješćuje nas da je Marulić preporučivao razna sredstva za autentični kršćanski život, a posebno svagdanje čitanje Svetoga pisma, jer se Krist kao utjelovljena Božja mudrost nalazi skriven u svetopisamskim tekstovima. Prema Maruliću Krist je jedini put spasenja, a kršćanska mudrost je jedina prava mudrost, a ona se nalazi u Svetom pismu. Zato je proučavanje i meditiranje Svetog pisma obveza svakog kršćanina. Posljednji prilog ove cjeline je prilog Josipa Mužića *Kontemplacija i svetost. Prema Gabrielu di s. Maria Maddalena de Pazzi*. Autor ističe da se "nakon II. vatikanskog sabora ne dovodi više u pitanje poziv svih vjernika, uključujući i laike, na svetost. Međutim, kontemplacija se kao viši i intimniji oblik molitve još prečesto shvaća kao nešto što je pridržano zatvorenim redovima, iznimnim okolnostima ili posebnim pojedincima" (282). Međutim iz ovog rada proizlazi da je je "p. Gabriel, kao jedan od boljih poznavalaca karmelitanske duhovnosti usredotočene upravo na intimnost s Bogom, bitno pridonio pravilnom shvaćanju kontemplacije kao integralnom dijelu kršćanskog savršenstva" (287).

Četvrta cjelina nosi naslov: *Poviješću poučeni*. Povijest je uvijek učiteljica života. I ovaj dio sadrži osam radova. Emilio Marin u svom prilogu: *Pogled na starokrašćansku Salonu* govori o ovom europskom i mediteranskom, svjetskom arheološkom lokalitetu i o

nastojanjima - posebno u ovih zadnjih devet godina, kad je objavljeno jedanaest važnih djela te niz manjih brošura, vodiča, članaka, kataloga izložbi, a u pripremi je još nekoliko publikacija, što sve pridonosi novoj nazočnosti Salone među nama - da se njegove tajne otkriju i predstave svjetskoj javnosti i ujedno pokazuje jedinstvo Salone i onoga što će kasnije postati Split. Ivan Mužić pod naslovom *O gotskom podrijetlu etnonima Hrvat*, analizirajući razna mišljenja i pokušaje rješavanja pitanja o podrijetlu i značenju imena Hrvat, između ostalog ističe da "neki od znanstvenika nastanak toga etnonima tumače i germanskim, posebno gotskim podrijetlom, dok drugi ne prihvaćaju takvo mišljenje" (303). Mons. Ratko Perić u radu *Sporovi i sporazumi oko "Stjepanske biskupije" (1622.-1631.)* opisuje nastojanja fra Dominika Andrijaševića, koji je bio imenovan biskupom Skadra i odatle uskoro protjeran od Turaka, da bi osnovao posebnu biskupiju u Naroni (Gabeli). On se pozivao na staru biskupiju u Naroni s katedralom sv. Stjepana, koju on naziva "stjepanska", i traži od Kongregacije za širenje vjere da njega imenuje njezinim biskupom. Kongregacija je povjerovala njegovim ne posve točnim izvješćima, osnovala biskupiju i njemu je povjerila. Odmah se javlja biskup trebinjsko-mrkanjski Krizostom Anić braneći svoja prava na taj teritorij. Spor je tek nakon devet godina riješen tako da je Sveta stolica pozvala biskupa Andrijaševića u Rim, gdje on umire, a teritorij sporne biskupije pripaja se Trebinju. Slavko Kovačić u svom radu *Glagoljanje i glagoljaši u osorskoj biskupiji od konca XVI. do početka XIX. stoljeća. Prema izvještajima osorskih biskupa Svetoj stolici* ističe da je iz tih izvještaja vidljivo kako se sve do druge polovice XVII. stoljeća glagoljalo u većini crkava stare osorske biskupije, dokinute 1828. godine, jer su ih posluživali svećenici glagoljaši. Izvještaji pokazuju da je i većina biskupa podržavala ovaj liturgijski običaj i smatrala ga kanonski zakonitim. Odlučni zagovaratelji glagoljice i glagoljanja bili su polovicom XVIII. st. biskupi Mate Karaman i Nikola Dinarčić, a nakon toga glagoljica u osorskoj biskupiji počinje opadati. Posebno ju je zatirao posljednji osorski biskup Franjo Petar Rakmarić, premda se narod zbog toga bunio, a i Kongregacija za širenje vjere oštro prosvjedovala. Andrija Šuljak u svome radu *Veze Bosansko-đakovačke i Srijemske biskupije sa Splitskom nabiskupijom i metropolijom* ističe da su područja Posavske Hrvatske bila u sastavu metropolije splitskog nadbiskupa. Zatim Đakovačko-bosanska biskupija imala je zaslužnog biskupa Petra Bakića rodom iz Splita, a Srijemska biskupa Nikolu Givovića rodom s Pelješca. Tomo Vukšić u svom prilogu *Katolički tjednik (1922.-1945.) i njegov "ponajbolji i glavni suradnik" Čedomil Čekada* tvrdi da je katolički tisak na području Vrhbosanske metropolije između dva svjetska rata bio veoma brojan, jer se pojavilo čak devetnaest naslova. "Katolički tjednik" je

bio jači od ostalih listova, osobito kad su ga uređivali Dragutin Kamber i Franjo Kralik. Poseban ugled i obilježje Tjedniku je svojim inteligentnim, zanimljivim i kritičnim pisanjem s istančanim darom zapažanja dao Čedomil Čekada. Akademik Franjo Šanjek u svome radu *Razvoj višeg i visokog školstva u Hrvatskoj od srednjeg vijeka do humanizma* naglašava da europsko i hrvatsko školstvo u ranom srednjem vijeku slijedi sedam "slobodnih umijeća". Zatim prikazuje program studija u najstarijim hrvatskim samostanskim i katedralnim školama. Opširnije opisuje Kažotićevu katedralnu školu u Zagrebu, program i rad dominikanskoga generalnog studija u Zadru i generalnih studija u humanističkom i prosvjetiteljskom razdoblju diljem Hrvatske te ističe da hrvatski školski sustav od njegovih srednjovjekovnih početaka do prosvjetiteljstva organizira i izvodi Crkva preko svojih institucija. Milan Ivanišević u svome opširnom prilogu *Hrvatska crkva svetoga Jeronima u Rimu* detaljno i dokumentirano predstavlja ovo "jedinstveno umjetničko djelo", koje je naručeno i sagrađeno za Hrvate, "a ikonografski sadržaji umjetnina" kojima je ukrašena unutrašnjost crkve, "ili su povijesna zbivanja na tlu što su ga Hrvati poslije nastanili ili su događaji iz hrvatske povijesti... Po tim svojim temeljnim značajkama ova crkva pripada našoj kulturnoj baštini... Uz opis svih umjetnina otkrivene su i zanimljive ikonografske pojedinosti po kojima crkva postaje još vrjednijom" (407).

I konačno, peta tematska cjelina naslovljena je: *Izazovi današnjice*. U nju je uvršteno sedam radova, koji žele ukazati na neke suvremene probleme i pokušati pridonijeti njihovu rješavanju. Na prvome mjestu je prilog Nedjeljka Ante Ančića: *Poslanje i zadaća teologa u Crkvi - Teologija i učiteljstvo u svjetlu smjernice "O crkvenom pozivu teologa"*. U ovom prilogu autor najprije analizira odnos teologije i učiteljstva u pokoncilskom vremenu. On ističe da je između pastira i teologa "danas ugroženo ponajprije međusobno povjerenje... Nedostatak dijaloga na ovome području jedan je od glavnih razloga sporog napretka u provođenju koncilskih smjernica... Što učiniti da se prevladaju suprotnosti i da postojeće napetosti ne prerastu u trajan raskol?" (449-450). Velik doprinos u sagledavanju i ispravnom rješavanju ovog problema i uspostavi dijaloga i suradnje između učiteljstva i teologije dala je Kongregacija za nauk vjere objavljivanjem smjernice *O crkvenom pozivu teologa*. Smjernica je "razjasnila zadaće i posebnosti, a naglasila zajednički cilj teologa i pastira. Osvijetljen je problem neslaganja teologa s naukom učiteljstva i postavljena su pravila za njegovo prevladavanje. Smjernica je neka vrst kodeksa ponašanja za one koji vrše poziv teologa i one koji obnašaju učiteljsku službu u Crkvi" (467). Milan Simčić u svome prilogu *Svećenik i evangelizacija politike* "letimičnim pregledom problematike o evangelizaciji

politike želi potaknuti razmišljanje i raspravu o tako važnom pastoralnom pitanju. Ova je tema relativno nova..., još ne postoji sustavna obrada, ali to će pitanje u skorijoj budućnosti postati zaista goruće, jer, ne budemo li uspjeli evangelizirati politiku, sav će naš pastoralni rad biti uglavnom jalov” (480-481). Ivan Tadić u svom radu *Abortus - negacija čovjeka i ljudske slobode* ne rješava ovaj suvremeni problem “medicinsko-biološkom analizom, nego isključivo filozofskom refleksijom” (483). Autor na temelju svog filozofskog razmišljanja zaključuje: “Abortus nije afirmacija ni majčine ni državne slobode. To je negacija ili destrukcija čovjeka i njegove slobode, jer bi se takvom slobodom ubijao čovjek i njegova sloboda. Sloboda koja ubija slobodu nevinoga nije istinska sloboda” (492). Mons. Želimir Puljić obrađuje za naš trenutak zanimljivu temu *Razaranje (agresija) i duševno zdravlje*. Promatrajući sve ono što se u ovom zadnjem ratu događalo, svima nam se nameće pitanje: “Kako su se ljudi mogli onako agresivno ponašati?... Kako je uopće moguće da čovjek bude onako okrutan prema čovjeku? Zašto je motiviran da ubija svog bližnjega?... Ako je on jedino biće u svemiru koje je obdareno razumom, zašto se onako nerazumno ponaša?” (493) Zato autor pokušava “objasniti” neke psihološke mehanizme ljudske agresije... i odgovoriti na pitanje pridonosi li religiozno iskustvo duševnom zdravlju?... Imaju li religiozna iskustva sposobnost ljekovitog djelovanja?... Na koncu donosi i neke odlike spašenog, idealnog, zrelog i savršenog čovjeka” (493-494). Jakov Jukić raspavlja o “*Monoteizmu u nekršćanskim religijama*”. Autor zaključuje: “Pokušali smo sažeti nekoliko ključnih misli o nekršćanskom monoteizmu. Pokazalo se da taj pojam nije izvorno filozofijskog ili teologijskog podrijetla nego je nastao doživljavanjem svetog u tijeku povijesnog razvitka. Zato je riječ o religiji, a ne o metafizici. Posebice je to došlo do izražaja u vjerovanjima arhaičnih naroda u jedno Najviše biće... U različitim intenzitetima, slično se ponovilo u egipatskoj epizodi Atonova pobožanstvenja, mazdaističkom propovijedanju Zaratustre i islamskoj apoteozi jedincatosti Allaha. Uvijek je monoteizam dolazio preko religioznih reformatora, gorljivih proroka i zatiranja politeizma, koji je prethodio objavi jednoboštva” (530-531). Živan Bezić u prilogu *Čovjek u vremenu* ukazuje na čovjekovu prožetost vremenom, ali i na vrijeme označeno čovjekom, jer čovjek živi u njemu. “U dijalektički napetom prožimanju čovjeka i vremena redovito je vrijeme, udruženo s prostorom, jače od čovjeka pozemljara i vremenara, ali ponekad se ovaj znade istrgnuti iz njihova - ne uvijek nježnog - zagrljaja te čak i uspijeva njima djelomično ovladati. Tako se u odnosu na čovjeka očituje i moć i nemoć vremena” (533). Ante Kusić u zadnjem prilogu *O kršćanskom kultiviranju Europe - Slijedom nekoliko međunarodnih susreta u dijalogu o kršćanskom kultiviranju Europe i posebno Hrvatske,*

izvješćuje nas o svome sudjelovanju i radu na više međunarodnih susreta o navedenoj tematici na kojima je imao prigodu i čuti i govoriti o općim i regionalnim temama europske i posebno hrvatske kršćanske kulture.

Ovim smo pokušali uvesti čitatelje u tematiku koju obrađuju pojedini prilozi u Zborniku.

Vjerujemo da će svatko tko Zbornik uzme u ruke, naći u njemu nešto za sebe, nešto što će s korišću i uživanjem pročitati. Stoga ga preporučamo svima koji žele zadovoljiti svoju žeđ za širenjem znanstvenih spoznaja.

Na kraju svakog rada donesen je sažetak na jednom od živih europskih jezika. Zbornik je lijepo i bogato uređen i tvrdo uvezan.

Marin Škarica

ŠTO JE BOG REKAO O PATNJI

Stipe Jurič, *Što je Bog rekao o patnji. Problem patnje u Starom zavjetu*, Hrvatska dominikanska provincija i Nakladni zavod Globus, Zagreb 1997., 303 str.

Najprije nekoliko osnovnih podataka o auktoru. Dr. Stipe Jurič, svećenik, član je Hrvatske dominikanske provincije Navještenja Marijina. Rodom je iz Tomislavgrada. Profesor je biblijskih znanosti već 11 godina na Papinskom sveučilištu sv. Tome Akvinskog u Rimu što ga vode oo. dominikanci.

Knjiga sadrži dva dijela. Poslije kratkog uvoda (5-7) slijedi prvi dio, podijeljen u četiri poglavlja, s naslovom: *Stvarnost i misterij patnje. Nekoliko primjera iz starog Egipta i drevne Mezopotamije* (9-83). Drugi, opsežniji dio, s osam poglavlja, nosi naslov: *Što je Bog rekao o patnji? Biblijsko svjedočanstvo* (85-287). Na posljednjim stranicama knjige nalaze se *Sažetak* (289-298) potom *Izabrana bibliografija* (299-301) te *Kazalo* (302-303).

U prvom poglavlju prvog dijela Jurič govori o patnji kao "općeljudskom i vječitom problemu čovjekovu" (str. 11). Činjeničnost patnje je sveobuhvatna u vremenskom i prostornom smislu. "Bezbrojni su uzroci ljudskoj boli" i "nema čovjeka kojemu nekada ne grane crno sunce" (str. 11). No, unatoč tako uvjerljivoj prisutnosti ljudske patnje u svakom vremenu i prostoru, dogodi se ipak da je nekad "ne vidimo, odnosno ne želimo vidjeti". To su trenuci kada su naša kršćanska "ljubav i čovjekoljublje na ispitu" (str. 12). Patnja je "tvrd orah za čovjeka" (str. 14) te se zna dogoditi "da se netko u teškim bolima udalji od Boga". Patnja je također